

MALALTIES TRANSMESSES PER VECTORS

Les **malalties de transmissió vectorial** són malalties humanes provocades per bacteris, paràsits o virus que són transmeses per vectors.

Nombrosos vectors, capaços de transmetre aquestes malalties, estan presents i estesos en gran part del nostre país. Perquè la transmissió ocorri, han de coincidir l'**agent infecciós** (moltes vegades vinculat a un reservori animal per a la seva persistència), el **vector competent** i un **hoste susceptible**, humà o animal, tot això sota unes condicions ambientals adequades.

Què són els vectors?

Els **vectors** són organismes vius que poden transmetre patògens (bacteris, paràsits, virus) infecciosos entre persones, o d'animals a persones. Molts d'aquests vectors són insectes hematòfags (s'alimenten de la sang) que ingereixen els microorganismes patògens juntament amb la sang d'un portador infectat (persona o animal) i posteriorment els transmeten a un nou portador, un cop replicat el patògen. Amb freqüència, una vegada el vector ja és infecciós, pot transmetre el patògen la resta de la seva vida. La transmissió del patògen pot ser activa (per picada o mossegada del vector) o passiva (simplement per contacte físic).

Tindrà consideració de **plaga** tot el conjunt d'un tipus de vectors que es troben en tanta densitat que poden arribar a danyar l'home i/o el seu benestar o constituir una amenaça per a aquests

Factors associats a la proliferació de vectors

Els vectors són molt dependents de les **condicions climàtiques, cosa que afavoreix una transmissió autòctona**. Tot i això, existeixen altres factors que influeixen en la seva propagació: la desforestació, la contaminació, la globalització, trasllats o viatges de persones, el comerç internacional, presència de nutrients (brutícia, escombraries o matèria orgànica abandonada), etc.

Avui dia el canvi climàtic és una de les principals causes d'una major incidència de les malalties infeccioses

transmeses per vectors. Factors com les altes **temperatures**, la presència de vents i, a més, la interacció amb **precipitacions** influeixen positivament en l'**augment de la població de vectors en un major rang geogràfic**. El predomini més gran, al nostre planeta, de **climes temperats** (hiverns més curts, amb temperatures suaus) té un efecte directe en els cicles de vida dels vectors (l'escalfament de l'aigua on crien accelera la metamorfosi de les larves; a més, el període d'incubació, que és el període des que s'adquireix el patògen fins que desenvolupa la capacitat d'infectar, s'escurça).

Els vectors més freqüents a escala nacional, i per això els que més preocupen, són els artròpodes (**mosquits, flebotoms i paparres**) i els rosegadors (**rates i ratolins**). Altres organismes d'interès que, encara que no siguin vectors de malalties, poden injectar toxines a l'ésser humà i, per tant, són causants de danys de diversa consideració en la salut, són: **formigues, aranyes, vespes, escorpins, tèrmits, cuc de la farina, etc.**

Principals vectors i malalties causants

VECTOR	MALALTIES
ARTRÒPODES	Mosquits Paludisme o malària Dengue Zika Chikungunya Febre virus del Nil occidental Febre groga
	Mosques Febre tifoide Disenteria bacil·lar Diarrees
	Polls Pediculosi Tifus exantemàtic
	Puces Tifus murí
	Paparres Malaltia de Lyme Febre recurrent Tifus exantemàtic Febre hemorràgica de Crimea-Congo Febre botonosa mediterrània
	Xinxes Tripanosomiasi americana
	Flebòtoms Leishmaniosi
	Àcars Sarna
	Simúlids Oncocercosi Paneroles Febre tifoide Diarrea
MÚRIDS O ROSEGADORS	Rates i ratolins Salmonel·losi Pesta bubònica Leptospirosi Ràbia

Mesures de prevenció i control de proliferació dels vectors

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) fa una crida per preservar la salut aplicant un enfocament d'«Una sola salut» que abasti la interconnexió de la salut humana, la salut animal i del medi ambient en general (inclosos els ecosistemes).

En aquest sentit, al nostre país, el Ministeri de Sanitat ha desenvolupat un **Pla nacional de prevenció, vigilància i control de les malalties transmeses per vectors**, amb el mateix enfocament de l'OMS "Una sola salut". Pretén impulsar les actuacions necessàries per a una major integració que garanteixi una resposta coordinada enfront del risc per a la salut pública que suposen aquestes malalties.

En determinats casos, les malalties transmeses per vectors no poden ser previngudes per vacunes o quimioteràpia. Per això, el seu **control està basat en la capacitat de reduir la font de vectors i el contacte entre els vectors i la persona**.

Tradicionalment el control de vectors i plagues es realitzava mitjançant l'aplicació de productes plaguicides (biocides). Si bé aquests productes han aconseguit disminuir la incidència de les malalties transmeses per vectors, la seva utilització massiva suposa un risc de contaminació per a les persones, els animals, els aliments i, en general, el medi ambient.

El present i el futur del **control vectorial** ha d'estar basat en els conceptes de **prevenció**, eliminant tots aquells factors que afavoreixen la proliferació dels vectors, mitjançant **mesures de tipus higiènic i estructural**, considerant l'aplicació de productes plaguicides o altres mètodes químics de control vectorial com a últim recurs per implementar els anteriors.

Competeix als **ajuntaments** una part important d'aquest control, en l'àmbit municipal, eliminant els abocadors incontrolats, evitant la mala disposició de les escombraries, millorant la xarxa de clavegueram, etc.

Competeix als **particulars** el fet de no contribuir a crear focus que facilitin la proliferació d'aquests vectors, realitzant una neteja i higiene adequada que impedeixin els cúmuls d'escombraries, dipositant les escombraries en bosses i en els contenidors, ajustant-se a l'horari de recollida, etc.

De la mateixa manera, en l'àmbit laboral, competeix als **titulars dels centres de treball vetllar per l'adopció de les mesures necessàries (estructurals, col·lectives, individuals, higièniques i organitzatives)** que garanteixin unes condicions que assegurin la salut de les persones treballadores, especialment en aquells col·lectius amb major probabilitat de transmissió d'un tipus d'aquestes malalties: activitats agrícoles i forestals en àrees endèmiques, activitats desenvolupades en contacte estret amb animals (ramaderia, veterinaris, etc.), activitats sanitàries, etc.

A continuació, detallem, en termes generals, unes **mesures o recomanacions per evitar el contacte amb vectors i la seva proliferació**:

> A l'interior dels centres de treball:

- **Identifiqueu totes les zones** susceptibles de ser un hàbitat larvari del vector (parts de les instal·lacions on es pot acumular aigua estancada, canalitzacions d'aigua, sistemes de climatització, etc.). Mantingueu en condicions sanitàries adequades qualsevol instal·lació de clavegueram, fosses sèptiques i embornals. Eviteu i/o dreneu qualsevol acumulació d'aigua que pugui trobar-se en els subsols. Buideu o renoveu l'aigua periòdicament, netegeu, desinfecteu i controleu periòdicament aquestes zones. Tapeu mitjançant una tapa o una tela mosquitera prima aquelles instal·lacions que no puguin buidar-se.
- **Garantiu l'aïllament estructural**. Tapeu les esquerdes i els forats de les parets i dels sostres, protegiu les juntes de les portes i finestres, tot vigilant que tanquin bé.
- Instal·leu **mosquiteres** de malla fina en finestres, portes d'accés o reixetes de ventilació, especialment quan el centre de treball estigui situat en zones properes amb abundant vegetació. Col·loqueu rivets a les portes, abrics als molls de descàrrega i reixetes als desguassos i canonades.
- Garantiu unes **condicions termohigromètriques** que no afavoreixin la proliferació d'aquests éssers vius.
- Garantiu unes **condicions òptimes de neteja** als llocs de treball, d'acord amb les característiques del centre, l'activitat desenvolupada, etc. No acumuleu residus ni escom-

braries. Col·loqueu contenidors amb tapa per dipositar-hi les escombraries. Establiu programes periòdics de neteja.

- Instal·leu **difusors d'insecticida elèctric o trampes per a insectes**.
- **Implanteu plans periòdics de desinsectació i desratització** dels centres de treball. Les empreses que executin els plans de control de plagues han d'estar degudament acreditades i registrades com a tals, d'acord amb la normativa vigent.

> En treballs a l'aire lliure:

- Vestiu peces, preferiblement de colors clars, que cobreixin la **major part de la superfície del cos**, fins i tot barret, mitjons i calçat tancat.
- **No utilitzeu colònies** que desprenguin olors dolces, sabons amb perfum o aerosols per al cabell que atreguin els insectes.
- En zones endèmiques, useu **roba tractada amb plaguicides**.
- En la mesura que sigui compatible amb l'activitat laboral, **eviteu** les estades a l'exterior en **horaris de màxima activitat d'insectes** (primera hora del matí i vespre).
- Inspeccioneu el lloc de treball. Circuleu pel centre dels camins. Eviteu o extremeu la precaució en visitar zones sense aigua potable i amb sanejament deficient, en les quals pugui haver-hi més proliferació d'insectes i, per tant, un major risc que us piquin.
- Estigueu atent a la possible **aparició de símptomes**. En el cas que aquests persisteixin i/o empitjorin, acudiu al metge.
- Extremeu la **higiene personal**. Renteu-vos les mans amb major freqüència.
- Apliqueu **repel·lents a la pell**. Els repel·lents d'ús corporal són compostos químics, naturals o sintètics que, aplicats sobre la pell exposada, protegeixen de les picades d'artròpodes, però no els maten. Aquests productes només actuen quan aquests vectors es troben a poca distància de la pell. L'eficàcia del repel·lent depèn de la seva concentració i de la freqüència i uniformitat de l'aplicació. En el cas d'utilitzar fotoprotector de la pell, apliqueu aquest primer, deixeu que s'absorbeixi, i després apliqueu el repel·lent.

Per a més informació, consulteu la nostra **campanya de prevenció d'accidents per contacte amb éssers vius** on podreu descarregar una col·lecció de fitxes informatives per a la prevenció de picades i mossegades per part d'éssers vius, i el seu abordatge des de l'àmbit dels primers auxilis.

Font: Serveis i informació de Salut CA Madrid, OMS, Ministeri de Sanitat.